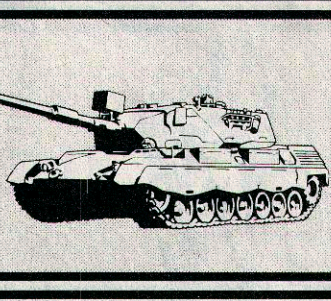

Herdenkingsbijlage Zuid - Friesland

Ex onderduiker bracht laatste jaren van de oorlog in Friesland door

Louis de Groot blijft zijn helpers dankbaar

Na 13 maanden verborgen te zijn geweest en tenslotte derden keert te zijn verplaatst van de ene naar de andere plek in het westelijke deel van Nederland, kwam uiteindelijk de dag, vlak voor Kerstmis 1943, dat ik naar Friesland werd gebracht. Via de bemiddeling van de organisatie van Corrie ten Boom in Haarlem kwam ik onder de hoede van een rechercheur van de Amsterdamse politie Frans Postma, als 14-jarige, "arrestant", aan in Joure bij de weduwnaar Ulrike Boonstra waar ik Kerst en Oud en Nieuw doorbracht.

Ulrike Boonstra wilde dat ik samen met zijn gezin de Kerstdienst zou bijwonen. Het was de eerste keer dat ik naar een christelijke kerk ging en ik had geen idee wat ik moest verwachten. Het was een onbeschrijflijke ervaring toen ik Dominie Voerman de kerkgangers hoorde vermanen dat zij de Joden moesten beschermen, dat een duivelsknecht aan het hoofd van de Jodenvervolgung stond en dat hij klachten had gekregen van de verzetsorganisatie dat er mensen waren die de Joden waren hun huizen voor de Joden open te stellen. Deze vermaning stelde mij gerust, ik voelde me veilig en beschermd tussen deze mensen. Wel had ik de indruk dat er een groot aantal Joodse kinderen in de kerk zat.

Laat in de middag van 3 Januari 1944 bracht een van Boonstra's koeriers mij naar de familie Onderweegs aan de Schoolstraat 19 in Lemmer. Ik kwam omstreeks het avondeten aan. De familie verwachtte mij en het was ook voor mij gedekt. Bonnette, de dochter, toen 4 jaar oud, vertelde mij over de "boterham met plicht" en informeerde naar mijn bekwaamheid om tegen bedtijd verhalen te vertellen.

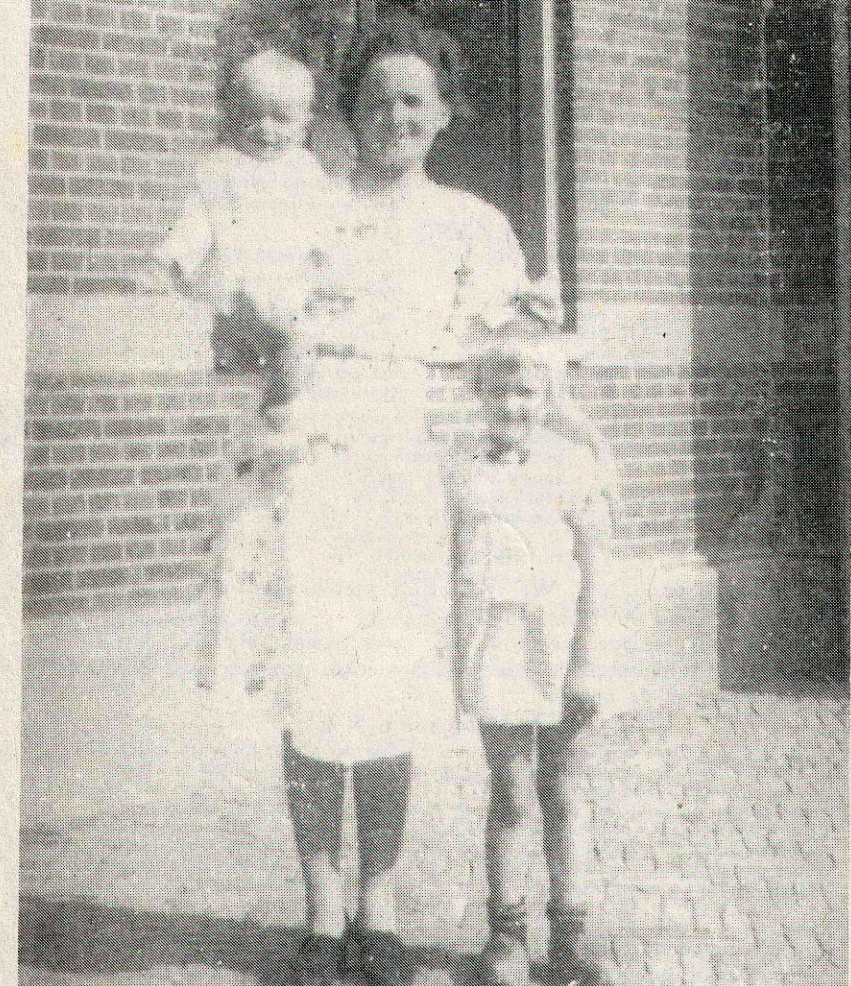
Die avond ging ik vroeg naar bed. Ik was emotioneel uitgeput. Daar was ik dan weer op een tijdelijk adres. Ik kende dat zo langzamerhand wel, een paar dagen hier, een paar dagen daar. De moest je maar heel netjes gedragen want je wist niet of je later nog eens datzelfde adres gebruik zou moeten maken. Maar toch voelde ik me hier veilig. Mijn nieuwe gastvrouw en gastheer gaven mij een gevoel van bescherming. Misschien wel omdat zij niet geaardeld hadden om Bonnette te vertellen dat ik een Joodse jongen was en dat het maar beter was dat zij niet over de nieuwe loge op de kleuterschool zou spreken.

Het was de bedoeling dat ik bijeen boer in de omgeving van Lemmer zou worden ondergebracht. Maar kort na mijn aankomst had mevrouw Onderweegs haar man ervan weten te overtuigen dat hij mij niet op een boerderij kon plaatsen.

Ik was een tenger en enigszins onderontwikkeld jongen, ongeschikt voor "oerwerk". Ik had al begrepen dat ik niet de eerste onderduiker bij de familie was, en naar later bleek ook niet de laatste.

Stroom onderduikers

Enige dagen later werd de ca. vier

Mevrouw „Mams” Onderweegs met Robbie op haar arm en Bonnette.

maanden oude Joodse baby Robbie in een schoenendoos bij familie Onderweegs afgeleverd. In deze samenstelling ging de familie de laatste oorlogsjaren in. Het leven bij de familie Onderweegs was niet saai. Ulrike Boonstra en zijn medewerker Sjoerd Wiersma stuurden een stroom Joodse onderduikers, jong en oud, naar Lemmer waarvoor mijnheer Onderweegs dan al onderduikadressen geregeld had. De routine was dat deze onderduikers eerst enige dagen bij de familie Onderweegs doorbrachten en tot rust kwamen, voordat zij naar hun uiteindelijke bestemming werden gebracht. Ook onze kleine Schoolstraat begon al aardig vol te raken met onderduikers, doktoren en tandartsen om goederen en diensten voor deze kinderen te leveren zonder betaling.

Dick echtparen of jonge mensen, aan wie zij een onderduikadres verschafte hadden, uit om op basis van roulatie een weekend als hun gasten met hen door te brengen met de bedoeling ze sociale contacten te laten hebben. De kinderen kregen speciale aandacht. Mams en oom Dick voorzagen ze van kleding en schoenen wanneer dat maar nodig was en ze zagen erop toe dat de jongelui goed werden verzorgd door de families waar ze ondergedoken zaten.

De kosten die deze extra's met zich meebrachten, werden door hen zelf, indien nodig, uit eigen zak betaald. Ook werd er een beroep gedaan op winkeliers, doktoren en tandartsen om goederen en diensten voor deze kinderen te leveren zonder betaling.

Zij trokken zich ook de persoonlijke problemen van andere onderduikers aan en reisden door het land met toenemend gevaar voor eigen leven om herhalingsrecepten te verkrijgen bij de apotheken die aan de mensen, die nu ondergedoken zaten, vroeger ook recepten verstrekt hadden. Zij deden er alles aan om onder hun schuilnaam kende: Karleijte uit Sondel, Wim uit Meppel en Arie die uit de omgeving van Zwartsluis kwam (deze 3 dapperen mannen zijn later gefusilleerd en hun foto's hangen in het Verzetmuseum te Leeuwarden). In Lemmer was slager De Jong zijn belangrijkste medewerker. Wim en Arie kwamen vaak 's avonds om een uur of negen hun activiteiten bespreken en dan ging mevrouw Onderweegs de keukens in om nog een laatste controle voor deze twee hardwerkende jongemannen klaar te maken. Niet alleen kwamen zij ook nieuwe onderduikers naar de familie Onderweegs aan de Schoolstraat 19 in Lemmer. Ik kwam omstreeks het avondeten aan. De familie verwachtte mij en het was ook voor mij gedekt. Bonnette, de dochter, toen 4 jaar oud, vertelde mij over de "boterham met plicht" en informeerde naar mijn bekwaamheid om tegen bedtijd verhalen te vertellen.

Die avond ging ik vroeg naar bed. Ik was emotioneel uitgeput. Daar was ik dan weer op een tijdelijk adres. Ik kende dat zo langzamerhand wel, een paar dagen hier, een paar dagen daar. De moest je maar heel netjes gedragen want je wist niet of je later nog eens datzelfde adres gebruik zou moeten maken. Maar toch voelde ik me hier veilig. Mijn nieuwe gastvrouw en gastheer gaven mij een gevoel van bescherming. Misschien wel omdat zij niet geaardeld hadden om Bonnette te vertellen dat ik een Joodse jongen was en dat het maar beter was dat zij niet over de nieuwe loge op de kleuterschool zou spreken.

Het was de bedoeling dat ik bijeen boer in de omgeving van Lemmer zou worden ondergebracht. Maar kort na mijn aankomst had mevrouw Onderweegs haar man ervan weten te overtuigen dat hij mij niet op een boerderij kon plaatsen.

Ik was een tenger en enigszins onderontwikkeld jongen, ongeschikt voor "oerwerk". Ik had al begrepen dat ik niet de eerste onderduiker bij de familie was, en naar later bleek ook niet de laatste.

Stroom onderduikers

Enige dagen later werd de ca. vier

maanden oude Joodse baby Robbie in een schoenendoos bij familie Onderweegs afgeleverd. In deze samenstelling ging de familie de laatste oorlogsjaren in. Het leven bij de familie Onderweegs was niet saai. Ulrike Boonstra en zijn medewerker Sjoerd Wiersma stuurden een stroom Joodse onderduikers, jong en oud, naar Lemmer waarvoor mijnheer Onderweegs dan al onderduikadressen geregeld had. De routine was dat deze onderduikers eerst enige dagen bij de familie Onderweegs doorbrachten en tot rust kwamen, voordat zij naar hun uiteindelijke bestemming werden gebracht. Ook onze kleine Schoolstraat begon al aardig vol te raken met onderduikers, doktoren en tandartsen om goederen en diensten voor deze kinderen te leveren zonder betaling.

Dick echtparen of jonge mensen, aan wie zij een onderduikadres verschafte hadden, uit om op basis van roulatie een weekend als hun gasten met hen door te brengen met de bedoeling ze sociale contacten te laten hebben. De kinderen kregen speciale aandacht. Mams en oom Dick voorzagen ze van kleding en schoenen wanneer dat maar nodig was en ze zagen erop toe dat de jongelui goed werden verzorgd door de families waar ze ondergedoken zaten.

De kosten die deze extra's met zich meebrachten, werden door hen zelf, indien nodig, uit eigen zak betaald. Ook werd er een beroep gedaan op winkeliers, doktoren en tandartsen om goederen en diensten voor deze kinderen te leveren zonder betaling.

Zij trokken zich ook de persoonlijke problemen van andere onderduikers aan en reisden door het land met toenemend gevaar voor eigen leven om herhalingsrecepten te verkrijgen bij de apotheken die aan de mensen, die nu ondergedoken zaten, vroeger ook recepten verstrekt hadden. Zij deden er alles aan om onder hun schuilnaam kende: Karleijte uit Sondel, Wim uit Meppel en Arie die uit de omgeving van Zwartsluis kwam (deze 3 dapperen mannen zijn later gefusilleerd en hun foto's hangen in het Verzetmuseum te Leeuwarden). In Lemmer was slager De Jong zijn belangrijkste medewerker. Wim en Arie kwamen vaak 's avonds om een uur of negen hun activiteiten bespreken en dan ging mevrouw Onderweegs de keukens in om nog een laatste controle voor deze twee hardwerkende jongemannen klaar te maken. Niet alleen kwamen zij ook nieuwe onderduikers naar de familie Onderweegs aan de Schoolstraat 19 in Lemmer. Ik kwam omstreeks het avondeten aan. De familie verwachtte mij en het was ook voor mij gedekt. Bonnette, de dochter, toen 4 jaar oud, vertelde mij over de "boterham met plicht" en informeerde naar mijn bekwaamheid om tegen bedtijd verhalen te vertellen.

Die avond ging ik vroeg naar bed. Ik was emotioneel uitgeput. Daar was ik dan weer op een tijdelijk adres. Ik kende dat zo langzamerhand wel, een paar dagen hier, een paar dagen daar. De moest je maar heel netjes gedragen want je wist niet of je later nog eens datzelfde adres gebruik zou moeten maken. Maar toch voelde ik me hier veilig. Mijn nieuwe gastvrouw en gastheer gaven mij een gevoel van bescherming. Misschien wel omdat zij niet geaardeld hadden om Bonnette te vertellen dat ik een Joodse jongen was en dat het maar beter was dat zij niet over de nieuwe loge op de kleuterschool zou spreken.

Het was de bedoeling dat ik bijeen boer in de omgeving van Lemmer zou worden ondergebracht. Maar kort na mijn aankomst had mevrouw Onderweegs haar man ervan weten te overtuigen dat hij mij niet op een boerderij kon plaatsen.

Stroom onderduikers

Enige dagen later werd de ca. vier

maanden oude Joodse baby Robbie in een schoenendoos bij familie Onderweegs afgeleverd. In deze samenstelling ging de familie de laatste oorlogsjaren in. Het leven bij de familie Onderweegs was niet saai. Ulrike Boonstra en zijn medewerker Sjoerd Wiersma stuurden een stroom Joodse onderduikers, jong en oud, naar Lemmer waarvoor mijnheer Onderweegs dan al onderduikadressen geregeld had. De routine was dat deze onderduikers eerst enige dagen bij de familie Onderweegs doorbrachten en tot rust kwamen, voordat zij naar hun uiteindelijke bestemming werden gebracht. Ook onze kleine Schoolstraat begon al aardig vol te raken met onderduikers, doktoren en tandartsen om goederen en diensten voor deze kinderen te leveren zonder betaling.

Dick echtparen of jonge mensen, aan wie zij een onderduikadres verschafte hadden, uit om op basis van roulatie een weekend als hun gasten met hen door te brengen met de bedoeling ze sociale contacten te laten hebben. De kinderen kregen speciale aandacht. Mams en oom Dick voorzagen ze van kleding en schoenen wanneer dat maar nodig was en ze zagen erop toe dat de jongelui goed werden verzorgd door de families waar ze ondergedoken zaten.

De kosten die deze extra's met zich meebrachten, werden door hen zelf, indien nodig, uit eigen zak betaald. Ook werd er een beroep gedaan op winkeliers, doktoren en tandartsen om goederen en diensten voor deze kinderen te leveren zonder betaling.

Zij trokken zich ook de persoonlijke problemen van andere onderduikers aan en reisden door het land met toenemend gevaar voor eigen leven om herhalingsrecepten te verkrijgen bij de apotheken die aan de mensen, die nu ondergedoken zaten, vroeger ook recepten verstrekt hadden. Zij deden er alles aan om onder hun schuilnaam kende: Karleijte uit Sondel, Wim uit Meppel en Arie die uit de omgeving van Zwartsluis kwam (deze 3 dapperen mannen zijn later gefusilleerd en hun foto's hangen in het Verzetmuseum te Leeuwarden). In Lemmer was slager De Jong zijn belangrijkste medewerker. Wim en Arie kwamen vaak 's avonds om een uur of negen hun activiteiten bespreken en dan ging mevrouw Onderweegs de keukens in om nog een laatste controle voor deze twee hardwerkende jongemannen klaar te maken. Niet alleen kwamen zij ook nieuwe onderduikers naar de familie Onderweegs aan de Schoolstraat 19 in Lemmer. Ik kwam omstreeks het avondeten aan. De familie verwachtte mij en het was ook voor mij gedekt. Bonnette, de dochter, toen 4 jaar oud, vertelde mij over de "boterham met plicht" en informeerde naar mijn bekwaamheid om tegen bedtijd verhalen te vertellen.

Die avond ging ik vroeg naar bed. Ik was emotioneel uitgeput. Daar was ik dan weer op een tijdelijk adres. Ik kende dat zo langzamerhand wel, een paar dagen hier, een paar dagen daar. De moest je maar heel netjes gedragen want je wist niet of je later nog eens datzelfde adres gebruik zou moeten maken. Maar toch voelde ik me hier veilig. Mijn nieuwe gastvrouw en gastheer gaven mij een gevoel van bescherming. Misschien wel omdat zij niet geaardeld hadden om Bonnette te vertellen dat ik een Joodse jongen was en dat het maar beter was dat zij niet over de nieuwe loge op de kleuterschool zou spreken.

Het was de bedoeling dat ik bijeen boer in de omgeving van Lemmer zou worden ondergebracht. Maar kort na mijn aankomst had mevrouw Onderweegs haar man ervan weten te overtuigen dat hij mij niet op een boerderij kon plaatsen.

Stroom onderduikers

Enige dagen later werd de ca. vier

maanden oude Joodse baby Robbie in een schoenendoos bij familie Onderweegs afgeleverd. In deze samenstelling ging de familie de laatste oorlogsjaren in. Het leven bij de familie Onderweegs was niet saai. Ulrike Boonstra en zijn medewerker Sjoerd Wiersma stuurden een stroom Joodse onderduikers, jong en oud, naar Lemmer waarvoor mijnheer Onderweegs dan al onderduikadressen geregeld had. De routine was dat deze onderduikers eerst enige dagen bij de familie Onderweegs doorbrachten en tot rust kwamen, voordat zij naar hun uiteindelijke bestemming werden gebracht. Ook onze kleine Schoolstraat begon al aardig vol te raken met onderduikers, doktoren en tandartsen om goederen en diensten voor deze kinderen te leveren zonder betaling.

Dick echtparen of jonge mensen, aan wie zij een onderduikadres verschafte hadden, uit om op basis van roulatie een weekend als hun gasten met hen door te brengen met de bedoeling ze sociale contacten te laten hebben. De kinderen kregen speciale aandacht. Mams en oom Dick voorzagen ze van kleding en schoenen wanneer dat maar nodig was en ze zagen erop toe dat de jongelui goed werden verzorgd door de families waar ze ondergedoken zaten.

De kosten die deze extra's met zich meebrachten, werden door hen zelf, indien nodig, uit eigen zak betaald. Ook werd er een beroep gedaan op winkeliers, doktoren en tandartsen om goederen en diensten voor deze kinderen te leveren zonder betaling.

Zij trokken zich ook de persoonlijke problemen van andere onderduikers aan en reisden door het land met toenemend gevaar voor eigen leven om herhalingsrecepten te verkrijgen bij de apotheken die aan de mensen, die nu ondergedoken zaten, vroeger ook recepten verstrekt hadden. Zij deden er alles aan om onder hun schuilnaam kende: Karleijte uit Sondel, Wim uit Meppel en Arie die uit de omgeving van Zwartsluis kwam (deze 3 dapperen mannen zijn later gefusilleerd en hun foto's hangen in het Verzetmuseum te Leeuwarden). In Lemmer was slager De Jong zijn belangrijkste medewerker. Wim en Arie kwamen vaak 's avonds om een uur of negen hun activiteiten bespreken en dan ging mevrouw Onderweegs de keukens in om nog een laatste controle voor deze twee hardwerkende jongemannen klaar te maken. Niet alleen kwamen zij ook nieuwe onderduikers naar de familie Onderweegs aan de Schoolstraat 19 in Lemmer. Ik kwam omstreeks het avondeten aan. De familie verwachtte mij en het was ook voor mij gedekt. Bonnette, de dochter, toen 4 jaar oud, vertelde mij over de "boterham met plicht" en informeerde naar mijn bekwaamheid om tegen bedtijd verhalen te vertellen.

Die avond ging ik vroeg naar bed. Ik was emotioneel uitgeput. Daar was ik dan weer op een tijdelijk adres. Ik kende dat zo langzamerhand wel, een paar dagen hier, een paar dagen daar. De moest je maar heel netjes gedragen want je wist niet of je later nog eens datzelfde adres gebruik zou moeten maken. Maar toch voelde ik me hier veilig. Mijn nieuwe gastvrouw en gastheer gaven mij een gevoel van bescherming. Misschien wel omdat zij niet geaardeld hadden om Bonnette te vertellen dat ik een Joodse jongen was en dat het maar beter was dat zij niet over de nieuwe loge op de kleuterschool zou spreken.

Het was de bedoeling dat ik bijeen boer in de omgeving van Lemmer zou worden ondergebracht. Maar kort na mijn aankomst had mevrouw Onderweegs haar man ervan weten te overtuigen dat hij mij niet op een boerderij kon plaatsen.

Stroom onderduikers

Enige dagen later werd de ca. vier

maanden oude Joodse baby Robbie in een schoenendoos bij familie Onderweegs afgeleverd. In deze samenstelling ging de familie de laatste oorlogsjaren in. Het leven bij de familie Onderweegs was niet saai. Ulrike Boonstra en zijn medewerker Sjoerd Wiersma stuurden een stroom Joodse onderduikers, jong en oud, naar Lemmer waarvoor mijnheer Onderweegs dan al onderduikadressen geregeld had. De routine was dat deze onderduikers eerst enige dagen bij de familie Onderweegs doorbrachten en tot rust kwamen, voordat zij naar hun uiteindelijke bestemming werden gebracht. Ook onze kleine Schoolstraat begon al aardig vol te raken met onderduikers, doktoren en tandartsen om goederen en diensten voor deze kinderen te leveren zonder betaling.

Dick echtparen of jonge mensen, aan wie zij een onderduikadres verschafte hadden, uit om op basis van roulatie een weekend als hun gasten met hen door te brengen met de bedoeling ze sociale contacten te laten hebben. De kinderen kregen speciale aandacht. Mams en oom Dick voorzagen ze van kleding en schoenen wanneer dat maar nodig was en ze zagen erop toe dat de jongelui goed werden verzorgd door de families waar ze ondergedoken zaten.

De kosten die deze extra's met zich meebrachten, werden door hen zelf, indien nodig, uit eigen zak betaald. Ook werd er een beroep gedaan op winkeliers, doktoren en tandartsen om goederen en diensten voor deze kinderen te leveren zonder betaling.

Zij trokken zich ook de persoonlijke problemen van andere onderduikers aan en reisden door het land met toenemend gevaar voor eigen leven om herhalingsrecepten te verkrijgen bij de apotheken die aan de mensen, die nu ondergedoken zaten, vroeger ook recepten verstrekt hadden. Zij deden er alles aan om onder hun schuilnaam kende: Karleijte uit Sondel, Wim uit Meppel en Arie die uit de omgeving van Zwartsluis kwam (deze 3 dapperen mannen zijn later gefusilleerd en hun foto's hangen in het Verzetmuseum te Leeuwarden). In Lemmer was slager De Jong zijn belangrijkste medewerker. Wim en Arie kwamen vaak 's avonds om een uur of negen hun activiteiten bespreken en dan ging mevrouw Onderweegs de keukens in om nog een laatste controle voor deze twee hardwerkende jongemannen klaar te maken. Niet alleen kwamen zij ook nieuwe onderduikers naar de familie Onderweegs aan de Schoolstraat 19 in Lemmer. Ik kwam omstreeks het avondeten aan. De familie verwachtte mij en het was ook voor mij gedekt. Bonnette, de dochter, toen 4 jaar oud, vertelde mij over de "boterham met plicht" en informeerde naar mijn bekwaamheid om tegen bedtijd verhalen te vertellen.

Die avond ging ik vroeg naar bed. Ik was emotioneel uitgeput. Daar was ik dan weer op een tijdelijk adres. Ik kende dat zo langzamerhand wel, een paar dagen hier, een paar dagen daar. De moest je maar heel netjes gedragen want je wist niet of je later nog eens datzelfde adres gebruik zou moeten maken. Maar toch voelde ik me hier veilig. Mijn nieuwe gastvrouw en gastheer gaven mij een gevoel van bescherming. Misschien wel omdat zij niet geaardeld hadden om Bonnette te vertellen dat ik een Joodse jongen was en dat het maar beter was dat zij niet over de nieuwe loge op de kleuterschool zou spreken.

Het was de bedoeling dat ik bijeen boer in de omgeving van Lemmer zou worden ondergebracht. Maar kort na mijn aankomst had mevrouw Onderweegs haar man ervan weten te overtuigen dat hij mij niet op een boerderij kon plaatsen.

Stroom onderduikers

Enige dagen later werd de ca. vier

maanden oude Joodse baby Robbie in een schoenendoos bij familie Onderweegs afgeleverd. In deze samenstelling ging de familie de laatste oorlogsjaren in. Het leven bij de familie Onderweegs was niet saai. Ulrike Boonstra en zijn medewerker Sjoerd Wiersma stuurden een stroom Joodse onderduikers, jong en oud, naar Lemmer waarvoor mijnheer Onderweegs dan al onderduikadressen geregeld had. De routine was dat deze onderduikers eerst enige dagen bij de familie Onderweegs doorbrachten en tot rust kwamen, voordat zij naar hun uiteindelijke bestemming werden gebracht. Ook onze kleine Schoolstraat begon al aardig vol te raken met onderduikers, doktoren en tandartsen om goederen en diensten voor deze kinderen te leveren zonder betaling.

Dick echtparen of jonge mensen, aan wie zij een onderduikadres verschafte hadden, uit om op basis van roulatie een weekend als hun gasten met hen door te brengen met de bedoeling ze sociale contacten te laten hebben. De kinderen kregen speciale aandacht. Mams en oom Dick voorzagen ze van kleding en schoenen wanneer dat maar nodig was en ze zagen erop toe dat de jongelui goed werden verzorgd door de families waar ze ondergedoken zaten.

De kosten die deze extra's met zich meebrachten, werden door hen zelf, indien nodig, uit eigen zak betaald. Ook werd er een beroep gedaan op winkeliers, doktoren en tandartsen om goederen en diensten voor deze kinderen te leveren zonder betaling.

Zij trokken zich ook de persoonlijke problemen van andere onderduikers aan en reisden door het land met toenemend gevaar voor eigen leven om herhalingsrecepten te verkrijgen bij de apotheken die aan de mensen, die nu ondergedoken zaten, vroeger ook recepten verstrekt hadden. Zij deden er alles aan om onder hun schuilnaam kende: Karleijte uit Sondel, Wim uit Meppel en Arie die uit de omgeving van Zwartsluis kwam (deze 3 dapperen mannen zijn later gefusilleerd en hun foto's hangen in het Verzetmuseum te Leeuwarden). In Lemmer was slager De Jong zijn belangrijkste medewerker. Wim en Arie kwamen vaak 's avonds om een uur of negen hun activiteiten bespreken en dan ging mevrouw Onderweegs de keukens in om nog een laatste controle voor deze twee hardwerkende jongemannen klaar te maken. Niet alleen kwamen zij ook nieuwe onderduikers naar de familie Onderweegs aan de Schoolstraat 19 in Lemmer. Ik kwam omstreeks het avondeten aan. De familie verwachtte mij en het was ook voor mij gedekt. Bonnette, de dochter, toen 4 jaar oud, vertelde mij over de "boterham met plicht" en informeerde naar mijn bekwaamheid om tegen bedtijd verhalen te vertellen.

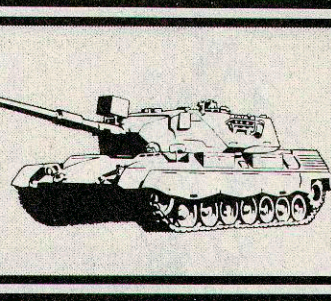
Die avond ging ik vroeg naar bed. Ik was emotioneel uitgeput. Daar was ik dan weer op een tijdelijk adres. Ik kende dat zo langzamerhand wel, een paar dagen hier, een paar dagen daar. De moest je maar heel netjes gedragen want je wist niet of je later nog eens datzelfde adres gebruik zou moeten maken. Maar toch voelde ik me hier veilig. Mijn nieuwe gastvrouw en gastheer gaven mij een gevoel van bescherming. Misschien wel omdat zij niet geaardeld hadden om Bonnette te vertellen dat ik een Joodse jongen was en dat het maar beter was dat zij niet over de nieuwe loge op de kleuterschool zou spreken.

Het was de bedoeling dat ik bijeen boer in de omgeving van Lemmer zou worden ondergebracht. Maar kort na mijn aankomst had mevrouw Onderweegs haar man ervan weten te overtuigen dat hij mij niet op een boerderij kon plaatsen.

Stroom onderduikers

Enige dagen later werd de ca. vier

Herdenkingsbijlage Zuid - Friesland

Louis de Groot.

Louis de Groot werd in Amersfoort op 28 juni 1929 geboren. Hij bracht zijn jeugd in Arnhem door waar zijn ouders een elektriciteitsartikelen en radio - benodigdheden zaak hadden. Op 16 november 1942 dook de hele familie onder, maar hij was de enige van het gezin die aan de gaskamers van Auschwitz ontsnapte. In maart 1945 vertrok hij naar Palestina als vrijwilliger voor de Haggaanah om voor de oprichting van de staat Israël te vechten. In 1949 keerde hij terug naar Nederland waar hij zijn onderbreken studie aan de derde klas van de Joodse HBS in Amsterdam afmaakte, en het volgende jaar emigreerde hij naar de V.S. waar hij economie ging studeren.

Tegenwoordig is hij gepensioneerd en woont hij in Berkeley, California met zijn vrouw Barbara en hun twee zonen Marc en David. Hij houdt zich o.a. bezig met vrijwilligerswerk; verder is hij President van het Holocaust Center of Northern California in San Francisco.

de gevangenis en over zijn grote vertrouwen in God. Hij was ervan overtuigd dat het God's hand was geweest die hem voor ergere martelingen behield had en die hem nu weer zijn vrijheid had teruggegeven. Maar toch viel hij opnieuw in Duitse handen en deze Friese held is uiteindelijk in Vught ongekomen. Zijn naam staat nu op het gedenkplaat van de kerk in Joure waarin ik mijn eerste kerkdienst in Friesland bijwoonde.

Wat nu zo'n beetje routine voor de hele familie was geworden, werd begin juli plotseling onderbroken door verraad. Iemand in Lemmer had de Gestapo in Leeuwarden opgebeld om te rapporteren dat de hoofd-oom van de gemeente Lemsterland zich bezig hield met het helpen van Joden. Een waakzame telefoniste onderschepte het telefoongesprek en liet oom Dick meteen waarschuwen. Wij zaten niet aan tafel voor het avondmaal toen wij deze boodschap kregen. Zonder aarzeling besloot oom Dick dat wij direct moesten opstappen. Tante Ge werd ondergebracht bij de buien, Bonnette ging bij oom Dick achter op de fiets. Robbie bij Mams in het mandje. Ik had mijn eigen fiets. We gingen er van door naar de Echtenerpolder, naar een neef van oom Dick die een boerderij aan de Ringvaart had. Daar aankomen en dan de neef van Bonnette en mij een onderkomen bij een van zijn buien. Mams, oom Dick en Robbie werden elders ondergebracht. Binnen een paar uur kwamen oom Dick bij ons langs om ons

Om Arie werkte bij de Nederlandse Douane aan de Duitse grens en was een zeer stoutmoedig man, hij werkte o.a. voor de Nederlandse spionage dienst. Hij beschikte over Duitse papieren die hij voor zijn positie aan de grens nodig had. Oom Arie stond ons op te wachten op het station in Deventer toen onze trein vanuit Heerenveen aankwam. Hij nam mij bij de hand en ging met mij in een Wehrmacht coupe van de trein naar Holten zitten. Alle Duitse militairen die in die trein zaten moesten verlaten of anderszins hebben om naar Duitsland te reizen, vandaar de scherpe controle. Toen de Feldgendarmerie bij onze coupe kwam, liet oom Arie hen in de nachtboot uit Amsterdam en waren in het bezit van de vereiste papieren waarmee zij bij aankomst door de Duitse controle konden komen, de meeste kwamen echter 's avonds via allerlei sluipwegen bij ons.

Soms waren er problemen die het ondenkbaar maakten dat ik tijdelijk ergens anders werd ondergebracht. Bijvoorbeeld toen Boonstra op het station in Heerenveen werd gearresteerd. Wiersma die vlak achter hem liep wist te ontkomen en kwam rechtstreeks naar Lemmer voor hij onderdook. Hij protesteerde tegen mijn verblijf bij de familie Onderweegs. Wiersma had veel begrip voor mijn situatie, maar hij smeekte Mams mij elders onder te brengen omdat hij het onovertuigend vond het risico voor zijn medewerkers op deze wijze vergroten. Maar Mams was niet te bewegen om mij ergens anders onder te brengen. Ik hoorde nog zeggen in het Fries: „Dine earne jongen die by syn nem we jage is, blivt hjir. Hy wurdt net foar 'n twadde kear fan een menn schieden". (Deze arme jongen die van zijn moeder is weggejaagd, blijft hier. Hij wordt niet voor de tweede keer van een moeder gescheiden). Voor mijn eigen veiligheid bracht oom Dick mij echter naar de „da-

men", twee oudere onderwijzers, aan wie zij een onderduikadres verschafte hadden, uit om op basis van roulatie een weekend als hun gasten met hen door te brengen met de bedoeling ze sociale contacten te laten hebben. De kinderen kregen speciale aandacht. Mams en oom Dick voorzagen ze van kleding en schoenen wanneer dat maar nodig was en ze zagen erop toe dat de jongelui goed werden verzorgd door de families waar ze ondergedoken zaten.

De kosten die deze extra's met zich meebrachten, werden door hen zelf, indien nodig, uit eigen zak betaald. Ook werd er een beroep gedaan op winkeliers, doktoren en tandartsen om goederen en diensten voor deze kinderen te leveren zonder betaling.

Zij trokken zich ook de persoonlijke problemen van andere onderduikers aan en reisden door het land met toenemend gevaar voor eigen leven om herhalingsrecepten te verkrijgen bij de apotheken die aan de mensen, die nu ondergedoken zaten, vroeger ook recepten verstrekt hadden. Zij deden er alles aan om onder hun schuilnaam kende: Karleijte uit Sondel, Wim uit Meppel en Arie die uit de omgeving van Zwartsluis kwam (deze 3 dapperen mannen zijn later gefusilleerd en hun foto's hangen in het Verzetmuseum te Leeuwarden). In Lemmer was slager De Jong zijn belangrijkste medewerker. Wim en Arie kwamen vaak 's avonds om een uur of negen hun activiteiten bespreken en dan ging mevrouw Onderweegs de keukens in om nog een laatste controle voor deze twee hardwerkende jongemannen klaar te maken. Niet alleen kwamen zij ook nieuwe onderduikers naar de familie Onderweegs aan de Schoolstraat 19 in Lemmer. Ik kwam omstreeks het avondeten aan. De familie verwachtte mij en het was ook voor mij gedekt. Bonnette, de dochter, toen 4 jaar oud, vertelde mij over de "boterham met plicht" en informeerde naar mijn bekwaamheid om tegen bedtijd verhalen te vertellen.

Die avond ging ik vroeg naar bed. Ik was emotioneel uitgeput. Daar was ik dan weer op een tijdelijk adres. Ik kende dat zo langzamerhand wel, een paar dagen hier, een paar dagen daar. De moest je maar heel netjes gedragen want je wist niet of je later nog eens datzelfde adres gebruik zou moeten maken. Maar toch voelde ik me hier veilig. Mijn nieuwe gastvrouw en gastheer gaven mij een gevoel van bescherming. Misschien wel omdat zij niet geaardeld hadden om Bonnette te vertellen dat ik een Joodse jongen was en dat het maar beter was dat zij niet over de nieuwe loge op de kleuterschool zou spreken.

Het was de bedoeling dat ik bijeen boer in de omgeving van Lemmer zou worden ondergebracht. Maar kort na mijn aankomst had mevrouw Onderweegs haar man ervan weten te overtuigen dat hij mij niet op een boerderij kon plaatsen.

Die avond ging ik vroeg naar bed. Ik was emotioneel uitgeput. Daar was ik dan weer op een tijdelijk adres. Ik kende dat zo langzamerhand wel, een paar dagen hier, een paar dagen daar. De moest je maar heel netjes gedragen want je wist niet of je later nog eens datzelfde adres gebruik zou moeten maken. Maar toch voelde ik me hier veilig. Mijn nieuwe gastvrouw en gastheer gaven mij een gevoel van bescherming. Misschien wel omdat zij niet geaardeld hadden om Bonnette te vertellen dat ik een Joodse jongen was en dat het maar beter was dat zij niet over de nieuwe loge op de kleuterschool zou spreken.

Het was de bedoeling dat ik bijeen boer in de omgeving van Lemmer zou worden ondergebracht. Maar kort na mijn aankomst had mevrouw Onderweegs haar man ervan weten te overtuigen dat hij mij niet op een boerderij kon plaatsen.

Duidelijk is te zien dat de achterkajuit op het bovendeck doorzeefd is met kogels. De foto toont ook hoe een van de gewonden uit de kajuit wordt gehaald.

Een aanblik van de zwaar beschadigde stuurhut. Hier is kapitein de Wit om het leven gekomen.

Nonnen van het toenmalig Sint Antonius ziekenhuis te Sneek verlenen assistentie.

Nooit eerder gepubliceerde foto's beschikbaar gesteld door W. B. van der Bles

Tramboot „Holland” in 1942 beschoten door Engelse Hurricanes

De Tweede Wereldoorlog heb ik be-gevoeld toen de Engelsen bij de evacuatie van de Joden naar de Verenigde Staten kwamen. Het was een grote, ernstige kikkende man. Mams zat bij mij aan bed en hij vroeg naar mijn temperatuur, keek mij aan en zei: „Ik zal je maar Jan noemen, doe je mond even open Jan en zeg eens A". Wij wisten meteen dat deze arts geen vragen zou stellen en dat hij de situatie begreep had. Dr. ten Cate stelde vast dat ik diphteritis had als gevolg van de rauwe melk die ik gedronken had. Het anti-bioticum, dat ik zo hard nodig had, was uit het ziekenhuis in Sneek te verkrijgen zonder deze ernstige ziekte officieel te rapporteren. Diezelfde avond nog bracht hij ons het medicijn van een financiële vergoeding wilde hij niets weten.

Mams verzorgde mij dag en nacht en na enige dagen begon de koorts te zakken. In de tijd dat ik op bed lag vond de luchtlanding in Arnhem plaats, we hoorden binnen enige dagen bericht te worden.

Maar er stond ons nog een lange en donkere winter te wachten voor de oorlog ten einde zou zijn. Ook Mams en mevrouw Oskamp werden ziek en de laatste maanden van de oorlog werd hij op de begraaftplaats in Lemmer begraven.

Bedsteden

Deze woning behoorde toe aan een jong echtpaar, genaamd Elzinga. Zij gingen zolang op de boerderij van zijn vader wonen niet even buiten. Bolsward zodat de ondergrondse regionale centrale in hun tuin kon vestigen. Gelukkig en bij de wij allemaal weer hersteld waren betrokken wij in oktober 1944 de woning. In de huiskamer waren twee bedsteden.

Hieronder bevond zich een kelder en het eerste wat oom Dick deed was een muurje in de kelder metselen dat de ruimte onder de tweede bedstee van de rest van de kelder afs